

Միտիթարեանց յամառումը աշխարհաբարը գրաբարով ձոխացնելու և ազնուացնելու, պատճառ եղած էր որ 'մաքարոնիկ հայեւրէն,ի նոր ալիք մը հրապարակը դարձեալ ողողէր »:

Հարցնենք. — Պարոն Զօպանեան, եթէ չէք հաճիր որ աշխարհաբարն զգրաբարով ձոխանայ, ափիսագերէնով ուրեմն, թէ՛ քիւրտերէնով պիտի ձոխացնէք զայն. թէ՛ կ'ուզէք որ սրբանան սա խորթութիւնները՝ վաթման, զուլում, լօզունգ, ինտելլիգենտ, կուլտուր եւն. ո՛ր մոռցաք ձեր «Գեղօն հայ լեզուին»։ Ինչո՞ւ մահուան կը դատապարտէք մեր նախնեաց աւանդած լեզուական ամբաւ հարստութիւնը և կը մերժէք զայն օգտագործել։ Գիտենք, ատիկա «Հայրենիք»ի ուղղութիւնն է. մահ գրաբարին՝ աշխարհաբարն ապրեցնելու համար. մինչդեռ «Հայրենիք»ի խմբակը պէտք է ջատագովէր և մշակէր աշխարհաբարը՝ առանց մերժելու և ուրանալու գրաբարը։

Եւ այսօր, ցաւալի է ըսել, այդ մտայնութեան և ուղղութեան հետեւանքով է որ անտեսուած, մոռցուած է գրաբարը։ Ո՛ր էր թէ Եւրոպայէն դաս առնէինք. որքան յարգ, որքան մշակոյթ անոնց քով յոյն և լատին լեզուներուն՝ որ սեփական կամ ազգային ժառանգութիւն ալ չեն, ինչպէս գրաբարը հայութեան նկատմամբ։

Դարձեալ հարցնենք.—Չէք ուզեր որ աշխարհաբարը գրաբարով ազնուացնենք. ուրեմն համաձիտ էք կամ քաջալեր այն ալանդակութեանց որ կը գործուին. էշ-էշի, սէր-սէրի, ձի-ձիի, յառնել-յառնած, կամ ուսանած, լըանած. և կը մերժէք որ գրաբարին երբանք ազնուականութեան շնորհը տալու այդ ձեւերուն և ըսելու՝ իշու, սիրոյ, ձիու, յարուցեալ, ուսած, լըած եւն։ Յաւալի՜ մտայնութիւն։

Դժբախտաբար չենք կրնար ներկայացնել հոս աշխարհաբարի զարգացման համար կատարուած դարաւոր աշխատութիւնը մեր կողմէն, քայլ առ քայլ, ըլլալ զայն հարըս-

տացնելու և ազնուացնելու՝ գրաբարով, ըլլալ ուսումնասիրելով մեր ժողովրդական բարբառները և թելադրելով փոխառութիւններ անոնցմէ՝ տիրող ընդհանուր բարբառին մէջ։

Յարգելով հանդերձ «Հայրենիք»ի դպրոցին աշխատանքը ի նպաստ աշխարհաբարի դատին, չենք կրնար չդատապարտել անոր մղած հալածանքը գրաբարին դէմ։

Ողբ. Հ. Ս. Ղազարիկեանն առնել տանիլ աշակերտ ընել «Հայրենիք»ի դպրոցին՝ կարծեմ անտեղի է։ Պրն. Զօպանեան լաւ գիտէ և պէտք է գիտնայ թէ ամէն միտիթարեան, երէկ, այսօր և վաղը, միշտ իբրեւ անսխալ և նուիրական սկզբունք կ'ընդունի «Հայրենիք»ի մերժածը՝ «աշխարհաբարը գրաբարով ձոխացնել և ազնուացնել»։ Նոյնն էր սկզբունքը նաեւ Հ. Արսէնի. և նա իր թարգմանութիւններով իսկապէս իրագործեց զայն։

Հոս, ի դէպ, կ'արժէ յիշել Պէրպէրեանի խորհրդածութիւնը. «Մեր քննադատից համար հիներն ուրեմն 70էն ի վեր գրողներն, իսկ նորերն են 80-85էն ասդին գրողներն... Այս նոր քննադատներուն համար ամէն ինչ իրենց օրով կը սկսի, իրենց հիմ դրած են հայ լեզուին ու գրականութեան»։ Ինչպէս դեռ կը պնդէ Զօպանեան։

Այս տողերը կը գրէր Պէրպէրեան «Արեւիք»ի մէջ, 1892ին, կարծեմ ճիշտ Հայրենիքեան նուազագոյն ուղղելով։ Երբ Զօպանեան առանց վերապահութեան կը կրկնէ նոյն մտայնութեան յուշերը, մենք ալ կը ստիպուինք դիտողութիւնները վերլուծել։

Դիտողութիւն մ'ալ։ Պրն. Զօպանեան փոխանակ նահատակ Հ. Կ. Տէր Սահակեանի՝ պէտք էր ողբ. Հ. Ներսէս Անդրիկեանի անունը դնէր որպէս զուտ ու մաքուր աշխարհաբարեան, քանի որ առաջինն առաւելութիւնները քերթողական ջինքն և այլ ձիւքներուն մէջ են և ոչ լեզուին՝ որ այնքան հարթ ու սահուն չէ։

Հ. ԵՂԻՍ ՓԵՉԻԿԵԱՆ

ՀՈՒՍԱՆՈՐՈԳՆ ՄԻԻԹԱՐԱՅ ԵՒ ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԻԻԹԱՐ ԱՅՏԱՆՉՈՐ առ Աստուած փոխման տարեդարձի նուիրական հանդիսաւորութիւնը ընտանեկան, մտերմիկ ձեւ մ'ունէր այս տարի (28 Ապրիլ)։ Իր ձեռակերտ շքեղ մատենագարանին՝ Նախնեաց անգին յիշատակարաններուն մէջտեղ կ'իշխէ Լուսանորդի խորթափանց և սրբափայլ աչքերով կիսանդրին, որուն կը սեւեռին երկիւղած ու պաշտօնասէր դէմքերը Միտիթարեան պատկառելի գերդաստանին։ Ամէնքը դաս մ'ունին սորվելիք ու կրկնելիք այն օրը, ամէնքը ուխտ մը նորոգելիք, ուխտին նման Անոր՝ որ աշխատութիւն և կեանք, հանճար և խմաստութիւն ամբողջապէս ի սպաս գրաւ Հայ ազգին լուսաւորութեան։

Վանական սաներու դասական ու վսեմ տաղերը՝ որոնք օրուան տօնական Վէճը կը ներբողեն՝ կարծես պահ մը զմեզ Ոսկի դարը կը փոխադրեն։ Կը մասնակցին Մուրատ-Ռաֆ. սաները. կը լսենք զգայուն քերթուած մը (աշխ.) նախկին սան Ճարտ. Յ. Դաւիթեանի՝ զոր կրտսեր սան մը կ'արտասանէ։ Ժ. Եղիազարեան գեղեցիկ վերլուծում մը կ'ընէ, արձակ, Միտիթարայ հոգւոյն և ազգանուէր գործին։ Մ. Ռ. Սաներու սրբազան երաժշտութեան նուագաւոր խմբերդ ներուն վրայ կ'աւելնայ իբրեւ վերջին պսակ՝ վանքի սաներու անոյշ մեղեդին արեւելեան օրերգի քնքշութեամբ. ատիկա, եղանակ և խմաստ, Միտիթարայ հոգւոյն հարազատ թրթռացում մ'է կուսական՝ պաշտելի Տերամօր նուիրուած. «Գովեալ դասուցն հրեղինաց»։

Պահ մը լուռութիւն կը տիրէ. ամէն ոք կ'ամփոփուի լսելու Ուխտին ընդհ. Աբբա՛նօր խօսքը՝ որ կնիքը կը դնէ սրբազան հանգէսին։ Անիկա համերգի մը ներդաշնակութեամբ և բարդութեամբ կը ներկայացնէ Լուսանորդի հոգին և անմահ հաստատութիւնը՝ զոր նա ստեղծագործեց Նախնամութեան հրաշալի միջամտութեամբ և կուսական անճառ «Նղիցի»ին վճռով։

* *

ՄԻԻԹԱՐ, ՄՈՒՐԱՏ ԵՒ ՌԱՓԱՅԷԼ Էրեք անբաժանելի հոգիներ՝ որոնց հանդէպ խորին պաշտամունք ունի մեր Վենետիկ վարժարանը՝ ինչպէս կը ցուցնէ տարեկան նուիրական տօնը։

Մայիս 5-ին էր. անոր փառահեղ դաշխիճին մէջ կարծես կը ժպտէին Էրեք անմահներու կիսանդրիները ծաղկեպսակներու մէջէն։ Հայ և օտար հրաւիրեալներու բազմութիւն մը խնամ էր հոն. կը նախագահէր Ուխտին Գեր. Աբբա՛նայրը աւելնէր ունենալով Վենետիկ գաւառին Ուսումնապետը, պատկառելի դէմքեր, ուսուցիչներ և բարեկամներ։

Բարերար հիմնադիրներու քայլերգին յաջորդեց քերթուած մը Հ. Ե. Փէշիկեանի. ապա մեծ սաներէն մին՝ Կ. Պորանեան, գեղեցիկ խաղերէնով փառաբանեց Միտիթարեանց գաղափարը՝ որով ներշնչուեցան Մուրատ և Ռաֆայէլ և իրենց զոհողութեան ու ճակտին քրտինքով հիմնեցին Հայ կրթական զոյգ մեծ յարկերը. և թէ որքան կարեւոր գեր կը խաղան անոնք ազգային վերաշինութեան մէջ, կրօնքի և ազգին սիրով ընտիր ոգիներ պատրաստելով, որուն համար արժանի են խորին երախտագիտութեան։

Մեծ. տեսուչը Հ. Ք. Վրդ. Չրաքեան հակիրճ վերլուծումն ըրաւ Միտիթարայ կրօնաշունչ բանաստեղծութեան, ամփոփելով նիւթն և գծերը սրբազան տաղերուն, որոնցմէ սիրուն նմոյշ մ'արտասանեց սաներէն մին, ինչպէս ուրիշ մ'ալ՝ բժ. Ա. Խաչատուրեանի զգայուն մէկ քերթուածը։

Հուսկ կուռ ու բուռ ուղերձ մ'ըրաւ իբրեւ ներկայացուցիչ նախկին սան՝ Ճարտ. ուսանող Դասպար Քեօրոյլեան, իր անկեղծ և հրաւառ շունչին մէջ զգացնելով ամբողջ իր պաշտամունքը բարերարներու ազգանուէր հաստատութեան, իր փարուժը վսեմ գաղափարին զոր կ'աւանդէ վարժարանը և որուն շնորհիւ կը դարձնուին բարոյական ու գիտական բարձր նկարագրի տէր հայեր. հուսկ անբաւ սէր և երախտագիտութիւն Մուրատի, Ռաֆայէլի և Միտիթարայ՝ որ հայրն և հոգին կը կազմէ այդ վարժարաններուն։

Հանգէսը՝ համեմունք Հայ ու եւրոպական գեղեցիկ երգերով՝ տեւեց ժամէ մ'աւելի, ու հրաւիրեալները մեկնեցան գեղեցիկ յիշատակովը նուիրական տօնին։